

двострано (узајамно деловање). Исто тако Вебер није сматрао своју интерпретацију као објашњење настанка капитализма (који има своје материјалне предуслове), већ као проучавање утицаја који су извесна религијска веровања извршила на „дух“ капитализма. Најзад, Кивилије неоправдано заузима негативан став према социологији знања. Ако ништа друго, досадашњи радови из те научне дисциплине указали су на перспективу плодних научних истраживања те сложене проблематике, чије је основе дао још Маркс, нарочито у својим тзв. „раним радовима“. Међутим, и поред ових и других примедба које би се могле ставити Кивилијевој књизи, она је врло користан прилог француској социологији, јер ће допринети, уз остале напоре у том смеру, да се одлучније и у већем опсегу приђе конкретним проблемима друштвене стварности.

Као додатак објављен је чланак Емила Диркема *La Sociologie et son domaine scientifique* који је изашао 1900 на италијанском језику у часопису *Rivista italiana di Sociologia*. Иако је отада прошло више од пола века, чланак садржи анализе и закључке у вези са проблемима предмета и методе социологије и критиком формалне социологије који се ни данас не могу занемарити.

Милорад В. Симић

Léon Metzler: L'HUMANISME JURIDIQUE. L'évolution du droit sous l'angle culturel. Bruxelles, Etablissements Emile Bruylant, 1952, 483 p.

У правној литератури постоји врло велики број дела у којима се расправља на овај или онај начин и проблем еволуције права. Том приликом се обично указује на његову везу са чињеницама које карактеришу општи напредак културе, а уједно се чине покушаји не само описивања него и теоретског уопштавања па чак и одређивања, уочавања, основне тенденције развитака. Иако се притом дају разноврсна решења ипак се може сматрати као преовлађујуће и скоро општеприхваћено у буржоаској науци следеће мишљење: основна тенденција јесте стално и прогресивно хуманизирање права, односно непрестани пораст његове друштвене вредности, социјалног смисла уопште и заштите путем права индивидуалних људских вредности посебно.

И ова књига луксембуршког правника Мецлера је писана с тежњом да се прикаже еволуција права у правцу хуманизма. По речима самог аутора, хуманизам је данас у моди; он се састоји из безброј елемената, он је карактеристичан за стање савремене духовне и интелектуалне атмосфере; он прожима све културне активности; једном речи „хуманизам украшава и оплемењује живот у друштву чије све области обухвата и прожима“ (с. 13). Међутим, треба одмах нагласити да је једна таква пишчева тежња остала без неког значајнијег резултата већ из простог разлога што књига по својој садржини и структури може пружити само делимичну и непотпуну слику у томе погледу. Јер, несумњиво је да сам факт многоврсног и често неодређеног манифестовања хуманизма и на плану друштвено-политичког и правног живота изванредно отежава задатак сваком оном ко би покушао да о тој материји говори, а поготово ако није учинио правилан избор чињеница у којима се хуманизам мање или више изразито испољава. Мецлер је и сам то добро осећао, јер је сматрао потребним да у предговору објасни мотиве који су довели до тога да уместо првобитно замишљеног,

скромнијег и адекватнијег наслова „Правни фрагменти“ стави је дан свакако значајан и звучан наслов. То је била, вели он, пре свега тежња да се укаже на неке опште идеје које све више узимају маха у склопу савремених струјања лаичке и научне мисли о основним питањима уређења социјалних односа, а не да се претресају правнотехничке појединости. Али ту је погрешно, јер је за сваког читаоца видљив раскорак између наслова и садржине овог позамашног дела.

Да је то тако довољно је само указати на оно о чему све аутор говори. Ређајући више од тридесет поглавља писац не даје одређену органску целину и не назначује чак да се књига састоји из неколико делова, засебних целина, код којих је тешко сагледати заједничке елементе и садржинску повезаност. У *првом* делу (гл. I—XV) поред дефиниције и развоја хуманизма додирнути су и различити општи проблеми који су постали већ класични у правној науци (порекло и структура позитивног права, однос истог према природном праву, фактори правног развоја, демократија као политичка подлога права, наука и техника у позитивном праву, обичајно право, правичност, јавни поредак и сл.), али се не види јасно у чему је њихова веза са проблематиком хуманизма. То утолико више што налазимо сувише цитата и ставова других аутора које Мецлер скоро само коментарише. *Други* део (гл. XVI—XX) садржи конкретнији материјал, али је и он хетероген: хуманизам у области правно-медицинских односа, школству и васпитању, радним односима и утицају техничког напретка на степен и карактер хуманизма итд. *Трећи* део (гл. XXI—XXVI) претставља приказивање развојка грађанског, наследног, трговинског, кривичног, уставног и административног права Луксембурга, које по самој природи ствари није могло да се изграђује као аутохтони правни поредак, већ позајмљивањем и прилагођавањем правних установа и норми суседних земаља. *Четврти* део (гл. XXVII—XXXII) односи се на питања међународног јавног и приватног права у земљама Бенелукса у вези са Шумановим планом, Атлантским пактом и другим познатим актима и догађајима последњих година.

Као што се види, тешко је у тако компонованом спису наћи одговор на питање о „еволуцији права с гледишта културе“ а још мање објашњење у чему би се састојао правни хуманизам. Томе доприноси како тематска разнородност и неприкладност материјала тако и његова фрагментарна обрада. Једино треба истаћи да у трећем и четвртном делу књиге има корисних података и обавештења. А необичан, рекли бисмо патетичан, стил који показује ауторово одушевљење за идеал хуманизма, може чинити писца симпатичним у очима читаоца, али не доприноси научној вредности дела.

Стеван Врачар

Tarek Z. Tunaya, TÜRKIYEDE SIYASİ PARTİLER 1859—1952, İstanbul, 1952, XI + 799.

Доцент јавног права на Универзитету у Истамбулу, др. Тарк З. Тунаја, својим делом *Политичке партије у Турској 1859—1952* дао је значајну студију из ове области. Он, међутим, никако није први радник који проучава ову материју. У предговору он наводи читав низ делатника који су се и пре њега бавили овом проблематиком; нарочито су, услед политичких прилика у Турској послед-